

İŞÇİNİN SESİ

Proletarya Enternasyonalizminin örgütlenişi: Enternasyonaller

R. Yürükoğlu

Bu sayımızda ÇEK-AL sayfasında R. Yürükoğlu Yoldaş'ın yeni kitapçığı "Proletarya Enternasyonalizmi"nin ikinci bölümünü özetle sunuyoruz. Ünlü Komintern savaşçılarından Andrew Rothstein'in önsözünü yazdığı bu kitapçığın öteki bölümlerinin özetini gelecek sayımızda yayınlıyacağız.

Dünya işçilerinin sömürden kurtulma yolundaki devrimci dayanışması, proletarya enternasyonalizmi, tarih içinde günün koşullarına uygun örgütlenmeyi de sürekli beraberinde taşıdı. Dünya işçi sınıfının toplumsal varoluşunun doğal sonucu olan bu örgütlenmeleri kısaca görmek, bugünün geçiciliği yanında toplumsal doğruların kalıcılığını anlatan tarihsel bakışımızı derinleştirecektir. Uluslararası işçi ve komünist hareketinin günümüzdeki konumu ve kaçınılmaz olarak gideceği yönü daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Komünist Birliği (1847-1852)

Komünist Birliği, komünist hareketin ilk uluslararası örgütüdür. Bu nedenle, 1. Enternasyonal adını gerçekte bu örgüt hakketmişken, bu ad daha sonra gelen "Uluslararası İşçi Birliği" için kullanılmıştır.

Komünist Birliği kurulmadan önce işçi hareketi "tüm insanlar kardeşler" belgisini kullanıyordu. Bu belgi, işçi ile burjuvaziyi aynı kaba koyduğundan kapitalist toplumun gerçeğini yansıtmıyordu. Marks ve Engels'in kurduğu Komünist Birliği bunun yerine 1847'de proletarya enternasyonalizmini somutlayan o kutsal belgiyi yükseltti: "Bütün ülkelerin işçileri birleşin!"

Marks'ın yazdığı 'Komünist Birliği Tüzüğü'nde örgütün amacı şöyle belirlenmişti:

"Birliğin amacı, burjuvaziyi devirmek, proletarya yöntemini getirmek, sınıfların uzlaşmazlığına dayanarak eski burjuva toplumunu kaldırmak ve özel mülkiyetisiz ve sınıfsız yeni bir toplum kurmaktır" (Marks Engels, *Toplu Yapıtlar*, İngilizce Basm, C.6, s. 633).

Birliğe üyelik koşulları da amaca uygun olarak saptanmıştı: Devrimci enerji ve propogandada coşku, komünizme bağlılık, anti-komünist hiçbir örgüte üye olmamak, Birliğin kararlarına uymak, Birliği ilgilendiren tüm konularda gizliliğe uymak.

Komünist Birliği demokratik merkeziyetçilik ilkesi ile çalışıyordu.

Birliğin belirleyici kongresi olan 2. Kongre, 1847 kasımında Londra'da yapıldı. Marks bu kongrede, işçi hareketine yeni bir dizi teori getirdi. Bu yeni görüşler oybirliğiyle kabul edildi

ve Marks ve Engels bir bildiri yazmakla görevlendirildiler. Bu görev yerine getirildi. Komünizmin ana belgesi olan *Komünist Partisi Manifestosu* ortaya çıktı.

Manifesto'nun ilk yayınlanışından az sonra, aynı ay içinde Fransa'da 1848 şubat burjuva devrimi patladı. Etkileri tüm Avrupa'ya yayılan bu devrim yenildi. Ardından Avrupa işçi hareketi için geçici bir geri çekilme dönemi başladı.

1850'ye gelindiğinde, 1848 devriminin yenilgisi ve ardından gelen yeni ortamın değerlendirilmesi konusunda Birlik'de farklı görüşler ortaya çıktı. Ayrılıklar biriktiliği engeller olunca 1852 yılında örgüt dağıtıldı.

Komünist Birliği, Avrupa işçi hareketinin o günkü gelişme düzeyini yansıtan, yarını hazırlayan öncü bir örgüt oldu. Geniş bir örgüt değildi. Devrimci işçilerin oluşturduğu küçük grupların birliği idi. Marksizmin, uluslararası işçi hareketinin tartışılmaz ve doğal ideolojisi olduğu dönemler gelmeden, tek ve ortak doktrin temelinde kurulmuş bir örgüt zaten geniş bir örgüt olamazdı. Bunu Marks ve Engels de biliyordu. Ama, Birlik, sonraki örgütlenmelere çekirdek olarak bir topluluk ortaya çıkararak kendisinden bekleneni verdi. Daha önemlisi, ortak doktrine ve merkezi tek liderliğe sahipliğiyle, ardından gelecek uluslararası örgütlenmelere sağlam bir örnek oluşturdu.

1. Enternasyonal (Uluslararası İşçi Birliği) (1864-1877)

Dünya işçi sınıfı hareketinde 1. Enternasyonal adını alan Uluslararası İşçi Birliği, Batı Avrupa'da 19. yüzyılın ikinci yarısında ulaşılan endüstrileşme düzeyini yansıtır. Komünist Birliği'nden daha ileri bir kapitalist aşama temelinde yükselmiştir.

1. Enternasyonal, o dönemde artık iyice büyüyen ve genişleyen uluslararası işçi sınıfını tek bir örgütte birleştirme yolundaki ilk denemidir. Böyle olduğu için ve Marksizm henüz dünya işçi sınıfının doğal ideolojisi olarak ortaya çıkmadığından 1. Enternasyonal komünist ilkelere üstüne kurulamazdı. Engels bu gerçeği ve 1. Enternasyonal'in amacını şu sözlerle açıklıyor:

"... (Uluslararası İşçi Birliği'nin -R.Y.) amacı Avrupa ve Amerika'nın bütün militan işçi sınıfını tek bir dev ordu halinde birleştirmekti. Bu nedenle Manifesto'da konulan ilkelere yola çıkamazdı. İngiliz işçi sendikalarına, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Proudhonculara, Alman Lassalecılara kapılarını kapamayacak bir program olmasın zorunluydu" (Marks Engels, *Secme Yapıtlar*, C.1, s. 199).

1. Enternasyonal, Engels'in açıkladığı bu amaca ulaştı, uluslararası işçi sınıfının birliğini sağladı. Ama tarihsel gelişimin o günkü aşamasında bu birlik doğal olarak farklı akımlardan oluştu. Bu farklılıklar, aynı zamanda, işçi sınıfı hareketinin her ülkede ulaştığı farklı gelişme aşamalarını yansıtıyordu.

İşçi sınıfı hareketinin beşiği Britanya sendikaları 1. Enternasyonal'in en büyük ve güçlü bölümüydü. Ardından Fransa geliyordu. Fransa'da çoğunluk Proudhoncuları. Bir başka önemli akım da Blankistlerdi. Almanya'da Lassaleciler güçlüydü. İtalya, İspanya ve bir ölçüde İsviçre'de ise etkin olan anarşistlerdi. Tüm bu birbirleriyle çelişik akımlar birlikte Enternasyonal'i oluşturdular.

1. Enternasyonal'in merkezi bir örgütlenmesi vardı. Üyeleri, doğrudan bireysel üyelerdi. Her ülkede Enternasyonal'in oradaki örgütüne gidip üye oluyorlardı. Böylece 1. Enternasyonal bir anlamda ilk "dünya partisi" idi. Her ülkedeki ulusal bölümlerin birer merkez komitesi ve tümünün üzerinde bir genel konsey vardı. Kongresi her yıl toplanırdı.

1. Enternasyonal Komünist Birliği'nden çok daha büyük bir örgütlenme yarattı. Örneğin, 1869'da yalnız Britanya'da 230 şubesi ve 95 bin üyesi vardı.

1. Enternasyonal'in başarısının ana unsuru, tüm örgütü yöneten genel konseyin sürekli siyasal ve taktik enternasyonal liderliğidir. Bu gerçek, dünya işçi sınıfının nasıl örgütlenmesi gerektiği konusunda kalıcı bir ders taşıyor.

1. Enternasyonal, içinde barındırdığı farklı akımlar nedeniyle kendisi bir savaş alanı olmuştur. Bu alanda, işçi hareketi içindeki farklı akımlar birbirleriyle savaştılar. Marksizm, dünya işçi sınıfının tek ve tartışılmaz ideolojisi olarak bu savaşlar içinde kendini kabul ettirdi. Bu savaşlar içinde işçi sınıfı, sınıfın çeşitli kesimlerinin değil, tümünün, anlık ve geçici çıkarlarının değil aynı zamanda sonul çıkarlarının yansıdığı bilimsel bir ideolojiye kavuştu. Ve daha sonra gelen enternasyonaler Marksizm'i açıkça kabul edilmiş bir taban olarak aldılar.

1871 yılında Fransız proletaryası ayaklandı ve şanlı Paris Komünü'nü kurdu. Paris Komünü, 1. Enternasyonal'in ulaştığı en yüksek aşamaya işaret eder. Komün'ün yenilgisi ile Enternasyonal'in de çözüme süreci başladı. Anarşistler, Bakuncinler Marksizm'e dört bir koldan saldırıya geçtiler. Marks'ın otoriterlikle, diktatörlükle suçladılar. Aynen daha sonra düşmanlarının Lenin'i suçladıkları gibi. Eylül 1872'de Haig'de toplanan kongrede Marks ve Engels'in birlikte sundukları bir öneriyle Enternasyonal'in yönetimi New York'a, Amerika'ya aktarıldı. 1872'den 1877'ye kadar geçen 1. Enternasyonal'in tarihi gerçekte Amerika Birleşik Devletleri işçi hareketine aittir. Bu nedenle, 1. Enternasyonal 1872'de fiilen kapanmış sayılır. Ondan sonra 1877'de resmen de kapatıldı.

1. Enternasyonal'in kapanış nedeni de komünist hareketine değerli bir ders armağan etmiştir. O dönemde Marksizm dünya işçi sınıfının tek ve tartışılmaz ideolojisi olarak kendini henüz kabul ettirmemiş olduğundan, 1. Enternasyonal çeşitli akımların bir arada birliği olmuştu. Bu yapı, Paris Komünü'nün beraberinde getirdiği devrimci olaylara, sinavlara, bunların "şok"larına karşı duramamıştı. güç dönemlerde çözülmek için örgütlerimizde Marksizm'in anlaşılmasını göz bebeğimiz gibi korumamız gerektiğini bize öğretmiştir.

1. Enternasyonal'in tarihsel önemine gelince, 1. Enternasyonal işçi sınıfının programatik amaçlarını, siyasal iktidar, ekonomik ve siyasal savaşım, taktikler, sendikaların rolü, demokratik merkezizeçilik konularını açıklığa kavuşturmuştur. En önemlisi, işçi sınıfının siyasal örgütlenmesinin önemini ve partinin rolünü aydınlığa kavuşturmuştur. Böylece, dünya işçi hareketinin gelişimine ölçülemez bir katkı sağlamıştır. Bu çabalar sonucunda tüm Avrupa'da 1. Enternasyonal'in hemen

ardından Marksist teoriyle yönlenen, sosyalizm amacını savunan partiler doğdu ve gelişti. 1. Enternasyonal' den modern işçi sınıfı hareketi ve komünizm doğdu.

Marks ve Engels, dünya işçi sınıfının, sömürden kurtuluş için savaşımında her zaman uluslararası bir örgütlenmeye gerek duyduğuna olan inançlarını hep korudular. 1. Enternasyonal'in çöküşü bu inancı güçten düşürmedi, yalnızca gelecek örgütlenmelerin nasıl olması gerektiğini öğretti. Engels, Sorge'e yazdığı 12 Eylül 1874 tarihli mektubunda şöyle dedi: "Bundan sonra gelecek Enternasyonal'in, Marks'ın yazılarının birkaç yıl içinde etkisini göstermesinden sonra, doğrudan komünist olacağına ve kesinlikle bizim ilkerimliği yükselteceğine inanıyorum" (Marks-Engels, *Seçme Yazışmalar*, İngilizce basım s. 289).

1. Enternasyonal'in ardından kurulan 2. Enternasyonal, "Engels'in vasiyeti" diyebileceğimiz bu öngörü-yü ancak yarım buçuk doğruladı. Asıl, 60. yılını kutladığımız Komünist Enternasyonal (3. Enternasyonal) tam onun dediği gibi oldu.

2. Enternasyonal (1889-1914)

1. Enternasyonal'in sonu ile 2. Enternasyonal'in kuruluşu arasında geçen 13 yıl içinde Avrupa ve Amerika'da yaygın biçimde sosyal-demokrat ve sosyalist partiler kuruldu. Marksizmi geneliyle benimseyen, programlarına koyan bu partiler, 1. Enternasyonal'in yarattığı üye parti ya da gruplardan büyüdü.

Bu partiler arasında en eskisi olan Alman Sosyal Demokrat Partisi, daha 1869'da kurulmuş ve 1. Enternasyonal'e üye olmuştu. Ardından, 1870'lerde, Danimarka, Avusturya, Fransa, İspanya, Macaristan, Hollanda, İsviçre, ve Birleşik Amerika'da, 1880'lerde ise Rusya, Britanya, Belçika, Norveç ve İsveç'te sosyal-demokrat partiler kuruldu. Dünya haritasını gözümüzün önüne getirirsek, sosyal-demokrat partilerin Avrupa ve Kuzey Amerika'da kurulmuş olduğunu görüyoruz. Bunun anlamına ileride değineceğiz.

Böylece, 1880'lerin sonu geldiğinde yeni bir işçi sınıfı enternasyonalinin kurulması için koşullar oluştu. Partilerin savaşımı birleştirmek, anlamlı bir bütüne ulaştırmak gerekti. Ve de artık Marksizm, dünya işçi sınıfının tek ve doğal, bilimsel ideolojisi olmuştu. Bu nedenle, yeni enternasyonalin hem daha geniş bir taban üzerinde ve hem de Marksizm'in genel kabulü ile kurulması gerekiyordu.

2. Enternasyonal'in kuruluş kongresi 1889'da Paris'de yapıldı. Örgütlenme komisyonunda Bebel, Liebnicht, Lafargue, Tom Mann gibi ünlü devrimciler yer aldı. Kongreye 20 ülkeden 467 delege katıldı. Bu, uluslararası işçi hareketinin o güne dek gördüğü en geniş tabanı simgeliyordu.

Öte yanda, 2. Enternasyonal daha başta karışık bir yapı gösteriyordu. Karışıklık iki nedene. Birincisi, içinde hem işçi sınıfının partileri, hem sendikalar yer alıyordu. İkincisi, hem sosyalist hem anarşist akımları taşıyordu. Sosyalist akım da yine kendi içinde devrimci Marksizm ve oportünizm-reformizm olarak ikiye ayrıldı. Bu karışık yapı, anarşizmin 2. Enternasyonal'in ilk yıllarında oynayılabildiği yukarı role olanak verdi.

2. Enternasyonal dönemi ve özellikle ilk başları, Avrupa işçi hareke-

tinde geneliyle barışçıl gelişme dönemidir. Avrupa'da kapitalizmin barışçıl gelişme dönemidir. Barışçıl gelişme dönemi de ayne devrimci durum gibi kendine uyumlu taktikler ister. Böylesi dönemlerde halkı sokaklara dökmeyiz. Yapabileceğin tek şey, gelecek devrimci dönemin hazırlığıdır. Ağır, yavaş, sabırlı bir çalışma, küçük ve geçici çıkarlar için savaşım, reformlar isteğine daha bir ağırlık verme Kuşkusuz bunları yine devrim savaşıyla bağlama.

V.I. Lenin RSDİP 4. Kongresi'nde (Stokholm 1906)

İşte, 2. Enternasyonal'de yer almış anarşistler bu durumu değerlendiremediler. "Delice hergün bayram" gittiler. Lenin, o dönemin ortamını ve anarşistlerin yanlışını şöyle anlatır, "O günlerde, Paris Komünü'nün yenilgisinden sonra tarih, yavaş, örgütsel ve eğitimsel çalışmayı günün görevi yaptı. Başkaca bir şey olanaksızdı. ... Anarşistler, dünya ortamını anlayamadıkları için zamanı yanlış değerlendirdiler. Britanya işçisi emperyalist kârlar ile yozlaştırılmış, Paris'de Komün yenilmiş, Almanya'da burjuva ulusal hareketi 1871 de utku kazanmıştı, yarı feodal Rusya uzun uykusunu sürdürüyordu" (Lenin, *Toplu Yapıtlar* İngilizce basım, c.24, s.86).

Dolayısıyla 2. Enternasyonal'de ilk savaş anarşizme karşı verildi. Bu savaş kazanmak zor olmadı, çünkü sosyalist akımın iki kanadı (devrimci Marksistler ve oportünistler) anarşizme karşı aynı safta durdular. 1896 Londra Kongresi'nde anarşistler 2. Enternasyonal'den atıldı.

Anarşizmle hesabın görülmesinden sonra 2. Enternasyonal'i asıl uğraştıran oportünizmle, revizyonizmle savaş oldu. Devrimci Marksizm'in oportünizme karşı teorik, politik ve taktik olarak verdiği savaşım, 2. Enternasyonal'in ana savaşımıdır. Asıl zor olan bu ikinci savaşım. Sözüün kısası 2. Enternasyonal dendiğinde akla oportünizm ve onunla savaş gelir.

2. Enternasyonal partilerinin, yani sosyal demokrat partilerin Marksizm'i kendilerine genel bir taban olarak benimsemiş olduğunu belirtmiştik. Ama bu partiler Marksizm'i gerçek anlamda benimsemedi, pratikte uygulamadı, devrimci özünü boşalttı ve giderek tam karşısına geçti. Marks ve Engels'in ölümlerinden sonra sosyal demokrat liderler onları yapıtlarını yayınladılar. Yayınlatıklarının ise en

can alıcı yerlerini sansür ettiler, kasıtlı çarpıtmalara doldurdular. Dolayısıyla yeni kuşakların Marksizm'i doğru kavramalarına en önemli engel oldular. Anarşistlerin Enternasyonal'den atılmalarıyla da bunlarla devrimci Marksizm arasındaki savaş ön plana çıktı.

Burada bir parantez açalım. Barışçıl döneme ayak uyduramayan anarşizme karşı savaşırken Engels, Marks'ın "Fransa'da Sınıf Savaşları" adlı yapıtında yazdığı girişte şöyle diyordu:

"Okur şimdi anlıyor mu, neden iktidar çevreleri ille de bizi tüfeklerin patladığı, kılıçların şakladığı yere götürmek istiyor? Neden, bugün peşinen yenilmekten emin bulunduğumuz sokağa paldır küldür inmiyoruz diye bizi korkaklıkla karalıyorlar. Neden ısrarla, nihayet birgün kurbanlık koyun gibi ortaya atılmamız için yalvarıp duruyorlar?" (Marks ve Engels *Seçme Yapıtlar*, c.1, s.199).

Bu giriş, daha basılmak üzere matbaaya gönderildiği ilk andan başlayarak oportünistlerin çarpıtmasına uğradı. Yukarıdaki alıntıyı dengesiz, tek başına ortada bırakmak için Kautsky ve Bernstein 'Giriş'ten bazı parçaları çıkartarak yayınladılar. Bu ilk çarpıtma Engels şöyle karşı çıktı:

"Bugün, Vorwaerts'de benim Giriş'ten yapılan bir alıntının hiç habermiz olmadan yayınlandığını ve beni, her ne pahasına olursa olsun, yumuşak başlı bir legalite hayranı gibi gösterecek biçimde bozularak basıldığını hayretler içinde görüyorum. Bu bakımdan bu utanılacak izlenimin silinmesi için Giriş'in kesilmeden olduğu gibi Neue Zeit'ta çıkmasını isterim" (Engels'ten K.Kautsky'e, *Seçme Yazışmalar*, s.487).

Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki oportünistler Engels'in bu isteğini yerine getirmediler. Ve Giriş'in tam metni ancak Sovyetler Birliği kurulduktan sonra yayınlana bildi. Engels bu alıntının yapıldığı Giriş'te Alman proletaryasının, Stalin'in deyimliyle "az-çok sakin gelişme dönemi"nde yürüttüğü parlamenter savaşımın önemini vurguluyordu. Ama oportünistler, bu taktiği ille "katına" çıkardılar. Ve yükselme eğilimi gösteren yaygın hareketine engel olmak için büyük devrimcinin, Engels'in adını kullanmaya çalıştılar.

Engels, barışçı devrim yanlısı, yumuşak başlı bir legalist değildi. Adını bu yola alet etmek isteyenlere karşı savaştı. Bu konuya ilişkin olarak bir mektubunda şöyle yazdı:

"... ben bu türden bir taktiği, yalnızca bugünkü Almanya için ve ciddi kısıtlamalarla birlikte öğütüyorum. Fransa'da Belçika'da, İtalya'da ve Avusturya'da, bu taktik bütünü içinde ele alındığında izlenemez, hatta Almanya'da bile daha yarı uygulanamaz bir taktik olduğu ortaya çıkabilir" (Engels, *Seçme Yazışmalar*, s.487) (abç).

Engels tarihe yumuşak başlı bir legalite hayranı olarak geçmedi, geçemedi. Ama Engels'in dediklerini çarpıttılar, devrimci özünü boşaltanlar öyle geçtiler. Bu olaydan neredeyse yüz yıl sonra, devrimci durum yaşayan Türkiye'de, Engels'in aynı sözü aynı amaçla ve de ne yazık ki *Savaş Yolu*'nda çarpıtıldı (Bak: *Savaş Yolu*, no:4, "Dönemin koşullarını doğru değerlendirelim" adlı yazı). Bütün geçmiş devrimleri "provokas-

yon gibi gösteren bu çizgi, Engels'in sözlerini çarpıtarak devrimci savaşımı "provokasyon" tehdidiyle engellemeye kalkışıyor. Bu uzun parantezi bu hortlak çizgi için yaptık.

2. Enternasyonal'de devrimci Marksizm'in oportünizme karşı verdiği savaşın dünya işçi hareketine, komünist partilerine *klasik ders* olan bir yönü vardır. Sosyal demokrat partilerde oportünizme karşı savaş yükseldiğinde iki tutum ortaya çıktı. Birinci tutuma örnek Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin 1899'da Hannover ve 1903 Dresden Kongreleridir. Bu kongrelerde kağıt üstünde, "läfta" oportünizm mahkum edildi. Ama "parti birliği" adına oportünist fikirlere karşı açık savaş engellendi. Partinin örgütsel birliğiyle devrimci Marksizm'in ideolojik disiplini ayrıldı. Oportünistlerle, Lenin'in deyimiyile "iyi bir kavga yerine kötü bir barış" yolu tutuldu. Ideolojik savaş yerine kötü barış ve iç diplomasi uygulandı. c, parti birliği partideki görüşlerin bir ortalamasından öteye geçemedi. "Birlik" deliğinde gizlenen oportünist yöneticiler açığa çıkamadı. Bu olgu sonradan kendini acı deneylerle gösterdi.

İkinci tutumu aynı 1903 yılından başlayarak Bolşevikler aldılar. Lenin, Bolşevikler örgütsel birlik ile ilkesel birliği ayırmayan, ideolojik disiplini başa koyan yolu, "kötü bir barıştan- sa iyi bir kavga" yolunu izledi. Parti birliğini kurmak uzun yılların savaşını gerektirdi ama bu yıl sonunda güçlü bir birliğe ve devrime götürdü. Gösterdi ki oportünist görüşleri savunmakta ısrar edenlerle birlik içinde, ideolojik arlık olmadan devrimin utkusunu olanaksızdır.

Ne var ki, 2. Enternasyonal partileri, Rus Bolşeviklerini değil, Alman ortacılarını (sentrist) izledi. Böylece, 1904-1914 arasında oportünist akımlar başlan ezilmeden bu partilerdeki varlıklarını sürdürdüler. Oportünist yöneticilere dokunulmadı.

Bu gelişmelerle 2. Enternasyonal'de üç akım oluştu. Birincisi, burjuvazinin işçi hareketi içindeki beşinci kolu oportünizm. İkincisi pratikte oportünizmle barış içinde yanyana yaşayan, Kautsky'nin başını çektiği ortacılık (yani Lenin'in deyimiyile en tehlikeli oportünizm çeşidi). Üçüncüsü, Bolşeviklerin ve bir ölçüde Rosa Lüksemburg ve Alman sol sosyal demokratlarının temsil ettiği devrimci Marksizm ("Marksist sol").

2. Enternasyonal'de üç akım ol- muştı ama bunlardan bir tanesi Enternasyonal'i belirledi, damgasını vurdu. O da ortacılıktır. Kautskyce- liktir. 2. Enternasyonal'in "resmi ideolojisi" ortacılıktır. Bir daha altını çiziyoruz, ortacılık. "Parti birliği adına likidatör görüşlere karşı açık savaş" engelleyen, kaşerlenmiş oportünistleri, likidatörleri partiden attırmayan, partilerin arlığını bozan onlardır.

Devam edelim. Marksist sol (Leninciler) ile oportünizmin çeşidi arasındaki giderek hızlanan savaşım içinde 1914'e gelindi. Enternasyonal'in kongresi ağustos 1914'de Viyana'da toplanacaktı. Ancak ağustos 1914 kongre yerine 1. Dünya Savaşı'nı getirdi. Avrupa sosyal demokrasisi de kongreye gidelim derken emperyalist savaşa gitti. Ve oportünist 2. Enternasyonal çıktı.

Bu 1914 olayı üstünde duralım. Yine günümüze yardımcı dersler taşıyor. 2. Enternasyonal 1914'de birden- bire çöktü. Ama oportünizm illetini barındırarak kurulan 2. Enternasyonal, daha ilk günden kendi çöküşünü büyütüyordu. Ve de sosyal de-

mokrat partiler altında hem ideolojik, hem moral yönden 1914'den çok önce çökmüştü. Ortalama işçi sokağındaki insan bunu kolayca göremiyordu. Saygıdeğer Kautsky, Engels'in "arkadaş", bilge kişi, partisinin üye sayısı 1 milyon!... Ardından 1914 ve savaş! Savaş, oportünizmin çöküşünü en miyop gözlerin bile görebileceği bir duruma getirdi. Çok uzun zamandır var olan irinli yarayı patlattı. Savaş, birdenbire gelen bu değişiklik, bu bunalmış, sorunu ortaya seriverdi.

Şimdi, 2. Enternasyonal oportünizmin çöküşüne ilişkin olarak iki soru sorulmalı ve yanıtlamaya çalışılmalı. Birincisi, yukarıda da değindiğimiz gibi, savaş 2. Enternasyonal'in çöküşünün kaynağı değil, gözler önüne seren olay olmuştur. Öyleyse, bu çöküşün kaynağı nedir?

İkincisi, çöküş neden 1914 savaşıyla ortaya çıktı?

Birinci soruyu yanıtlarsak, 2. Enternasyonal'in çöküşünün kaynağı emperyalizmdir. Bu ülkelerde işçi aristokrasisi (işçi sınıfının üst kesimi) ve işçi bürokrasisi (işçi örgütlerinin yönetici kesimi) emperyalist süper kârların kırıntılarından yararlandılar. Bu temel üstünde egemen sınıflarla bu kesimler arasında *ortak çıkarlar* doğdu. Bu da sınıf uzlaşmacılığı getirdi.

Aynı olay ilk kez Marks ve Engels zamanında, 19. yüzyılın ikinci yarısında Britanya'da yaşanmıştı. Britanya'nın dünya endüstri ve ticaretine egemen olması ve geniş sömürgeler elde etmesi sonucunda, işçi hareketi içinde militan Çartizm ve devrimci sendikacılık ezilmişti. Yerini burjuva liberal partinin hnk deycisi işçi aristokrasisinin "ağırbaşlı" sendikacılığı almıştı.

20. yüzyılın başlarında öteki Avrupa ülkelerinin de emperyalistleşmesiyle aynı süreç daha da genişleyerek bir kez daha işledi. İşçi aristokrasisi ve bürokrasinin emperyalist kârlardan aldığı pay daha da büyüdü. Bu yoldan işçi aristokrasisi ve bürokrasisi kapitalist *devlet*le bütünleşti.

Öte yandan niteliksiz işçiler örgütlenmeye başladılar. Ulusal kurtuluş hareketleri yükseldi. Derinleşen ekonomik bunalımın sonucunda işçi sınıfının militanlığı arttı. Bu gelişmelerle birlikte, oportünist siyasete tepkiler yoğunlaştı, savaşıma dönüştü. Bu savaşın başını devrimci Marksizm çekiyordu. 2. Enternasyonal'i çökerten 1914 yılı geldiğinde durum böyleydi. 2. Enternasyonal'in çöküşü, Lenin'in dediği gibi, uluslararası işçi hareketinde bölünmenin başlangıcı değil, patlayan bir apseydi.

Çöküş neden 1914 savaşıyla ortaya çıktı sorusuna gelince, 1914'e dek Bolşeviklerden Fabiancılara dek çeşit çeşit akımlar aynı örgütün üyesi kalabiliyor, çünkü ayrılıklar ne denli ciddi olursa olsun yine de teori, tartışma, fikirler, taktikler alınıyor. Sorun henüz tarih sahnesine *devrim-karşı devrim* olarak gelmemişti. 1914'le birlikte bu oldu. Taraflardan biri (oportünistler) barikatın öteki yanına geçti ve burjuvaziyle birlikte işçi sınıfına karşı savaşa tutuştu. 4 ağustos 1914'de Alman sosyal-demokratları parlamentoda savaş kredileri lehinde oy kullandılar. Britanya, Fransa, Belçika ve öteki ülkelerin sosyal-demokrat liderleri de aynı yolu tuttular. Böylece burjuvazinin "vatani savunun" ve "iç barış" belgelerini benimsediler, sosyal-şovenist ve sosyal-emperyalist oldular. Hatta gerici, emperyalist savaş hükümetlerine katıldılar. Alman oportünisti Alman işçisine Fransız işçisini, Fransız oportünist

Fransız işçisine Alman işçisini öldür dedi. Henderson, İrlanda işçi ve kurtuluş hareketinin lideri Connolly'yi kurşuna dizdirirken, Almanya'da Noske ve Scheidemann Karl Liebknecht ve Rosa Lüksemburg'u öldürtürken "birlik"ten söz edilemezdi artık. İşte 1914'ün oynadığı rol.

Bu söylediklerimizden, bizim için de son derece önemli bir genellemeye ulaşırız. Oportünizm bir gecede ortaya çıkmıyor. Zaman içinde yavaş yavaş, bir tahta kurdu sapasağlam tahtayı nasıl peynir gibi ederse kanser vücudu nasıl gizli denizliye eritirse öyle ilerliyor. Cerahatin patlaması gibi birdenbire herkese görünür olması ise toplumdaki *ani dönüşüm, değişim dönemlerinde* oluyor.

2. Enternasyonal'in böylece önce ideolojik, sonra çığışlı çöküşü, oportünizmin işçi ve komünist hareketi için taşıdığı tehlikeyi gösteren tarihsel bir ders oldu. Lenin bu durumu, "2. Enternasyonal'in çöküşü, ... oportünizmin çöküşüdür" (Lenin, c.21, s.31) diyerek özetledi.

2. Enternasyonal'in başarıları ve zayıflıkları

2. Enternasyonal'in en büyük başarısı, dünyada Marksist teori temelinde örgütlenmiş yığinsal bir sosyalist hareket geliştirmesidir. 2. Enternasyonal partilerinin toplam 4 milyon üyesi oldu. Bunlardan en büyükleri İngiliz İşçi Partisi (1,5 milyon üye) ve Alman Sosyal Demokrat Partisi (1 milyonun üzerinde üye) idi.

2. Enternasyonal dönemi, Komün'ün çöküşünden 1914'e kadar uzanan, önde gelen Avrupa ülkelerindeki işçi sınıfı hareketinin geneliyle barışçıl, legal gelişme dönemidir. Kapitalizm, legal gelişme dönemini içeren bu dönemde doğal olarak kısmi kazanımlar, reformlar için savaşım yoluyla işçi sınıfının bilincini ve örgütlenmesini ileriki dönemlere hazırlama görevi öne çıkıyordu. Marks ve Engels bu yolu göstermişlerdi.

Ama Marks ve Engels'in gösterdiği yol çarpıtıldı, reformlar, küçük kazanımlar için savaşım, işçi sınıfını hazırlamada bir araç olarak değil, gidererek kendi başına bir amaç olarak görülmeye başlandı. 2. Enternasyonal'in 1914'de çöküşüne yol açan başlıca zayıflıkları işte buradan kaynaklandı.

2. Enternasyonal'in birinci zayıflığı, *teorik zayıflıktır*. Marksizm kongre ve konferanslarda, ziyafetlerde hep benimsendi ama hiçbir zaman özünde benimsenmedi. Gereği gibi incelenmedi, çalışılmadı. Oysa sosyalizm bilimsel, öteki bilimlere gibi çalışmak isterdi. Bu durum giderek, *teorik sorunlardan kaçınmaya* yol açtı. Hareketin önüne çıkan temel sorunlarla uğraşmak, açık seçik yarımlar gelirmek yerine, ne anlama geldiği belirsiz formüller *yuvarlak cümleler*le egemen oldu. Açık konuşmak diye birşey ortadan kalktı. İnginçlar! *Ortacıların* özelliğidir bu. Sorunlardan, açık tartışmadan kaçınmak, el altından iş görmek ortacıların özelliğidir. Ve, 2. Enternasyonal'de Kautsky'nin başını çektiği "Marksist ortacılar" en büyük ağırlığa sahip olduğundan bu eğilimler de Enternasyonal'e damgasını vurdu.

İkincisi, *örgütlenme zayıflığıdır*. 2. Enternasyonal örgütlenme alanında da Marks ve Engels'in kurduğu 1. Enternasyonal'in sanınmış ilkelerinden tümüyle ayrıldı.

Hatırlarsak, 1. Enternasyonal ger-

çek ve merkezi bir yönetim ilkesine göre işlemişti. 1. Enternasyonal'in genel kongresi işçi sınıfının uluslararası merkezi liderliği idi. Ve de yalnızca genel uluslararası sorunlarda değil, tek tek ülkeler üstünde de liderlikti. Oysa 2. Enternasyonal'in ilk 11 yılında hiçbir merkezi yönetimi, bir bürosu bile yoktu. Daha sonra 1900 yılında Brüksel'de bir büro kuruldu. "Sosyalist Büro" dendi buna. Bu da aynen "postane" gibi çalıştı. Örgütlerden gelen yazıları çoğalttı, ötekilere gönderdi, kongre kararlarını yayınladı. Liderlik yapmadı. Ha, birşey daha yaptı. Partilerin bölünmüş olduğu ülkelerde "sosyalist birlik" diyerek araya girdi, devrimci Marksizm'i ertmeye çalıştı. Örneğin, Rusya'da Bolşevikleri Menşeviklerle koşulsuz birleşmeye zorlamaya kalkıştı. Tabii Bolşevikler bu "baskı"yı ciddiye almadılar.

Kısacası 2. Enternasyonal'in örgütlenmesinde proletarya enternasyonalizmi, uluslararası işçi sınıfı disiplini somulanmadı.

Böylece 2. Enternasyonal'i değerlendirenler, hem olumlu yönlerini, hem çok ciddi olumsuz yönlerini görmemiz gerekiyor.

2. Enternasyonal'de kendinden öncekiler ve sonra gelecekler gibi, içinde yer aldığı dönemin proleter hareketinin ulaştığı aşamamın bir ürünüdür. 2. Enternasyonal'in dayandığı taban Avrupa ve Kuzey Amerika'nın önde gelen emperyalist ülkelerinin işçi sınıfıydı. Yansıttığı dünya görüşü de, 1889-1914 arasındaki sömürge talanlarının beslediği *Batı Avrupa işçi aristokrasisi ve bürokrasisinin* görüşüydü.

Söylediğimiz doğru değilse de iyi 2. Enternasyonal'in ulusal ve sömürgeler sorunundaki tutumuna bakarak anlaşılabilir. Stalin bu tutumu şöyle anlatıyor:

"Önceleri ulusal sorun, öncelikle 'kültürlü' azınlıkları ilgilendiren dar bir grup sorunu sınırlıydı. İrlandalılar, Macarlar, Polonyalılar, Finliler, Sırp lar ve başka bazı Avrupalı ulusal azınlıklar, kaderleri 2. Enternasyonal'in kahramanlarını ilgilendiren hakları yenen uluslar listesini oluşturuyordu. En kaba ve korkunç biçiminde ulusal baskının boyunduruğunda inleyen sayısız milyonlar kapsayan Asya ve Afrika halkları bakış alanlarını dışında kalyordu. Beyazla siyahı, 'kültürlü' ile 'kültürsüzü' bir türlü aynı düzeye koymaya karar veremiyorlardı" (Stalin, *Leninizmin İlkeleri*, New York 1974, s.76).

2. Enternasyonal bu dar bakış açısından hiçbir zaman kurtulamadı ve sonunda çöktü. Onu çökerten oportünizm oldu. 2. Enternasyonal'in sonunu Lenin, "...proletaryanın Enternasyonal'i batırmıştır, batmayacaktır" da. Tüm engeller karşın işçi yığınları yeni bir enternasyonal yaratmaktadır. Oportünizmin bugünkü etküsü kısa ömürlü olacaktır" (Lenin, c.21, s.33) diyerek noktalandı.

3. Enternasyonal (Komünist Enternasyonal) (1919-1943)

1. Dünya Savaşı'yla birlikte oportünizm ve onun en tehlikeli biçimi olan ortacılıkla devrimci Marksizm kesin olarak ayrıldı. 1917 sonrasında, kapitalizmin genel bunalımının ve *dünya sosyalist devriminin* başladığı yeni

döneme uyan yeni bir enternasyonal kurulmalıydı.

3. Enternasyonal (Komintern) 1919 martında Kuruldu. Kuruluşrak amacını Lenin daha 1914 kasımında belirtmişti:

"Oportünizmin yuttuğu 2. Enternasyonal ölmüştür. Kahrolsun oportünizm, yaşasın yalnızca 'dönemler'den değil, oportünizmden temizlenmiş 3. Enternasyonal (Lenin, c.21, s.40).

1. Kongre, 4-7 mart 1919'da Moskova'da toplandı. 11 komünist parti, 5 sosyalist ve sosyal demokrat parti, 10^ü ulkeden oy hakkı olmayan gözlemciler katıldı. Bu tarih yapan kongrede Türkiyeli komünistler de bir gözlemci ile temsil edildiler. Kongre, artık bir leke durumuna gelen "sosyal demokrat" terimi yerine "komünist" terimini kabul etti. Bolşevikler daha önceden değiştirmişlerdi. Bundan sonra Marksizm'i benimsemiş partiler "komünist" adını aldılar.

Büyük Ekim sosyalist devriminin derin etkisi altında kurulan Komünist Enternasyonal (Komintern) tüm dünyada çoşkuyla karşılandı. Öyle ki eski enternasyonalin üyesi olan birçok parti Komintern'e katılmak için başvurdu. Eski enternasyonalin partilerinin Komintern'e katılmak için sraya girmesi, bunların gerçekten komünistleşmelerinden çok, işçi tabanındaki çoşku, sosyalist devrime olan sevgiyi, komünizme olan isteği yansıttı. Yoksa, 2. Enternasyonal'in eski sosyal demokrat partileriydi çoğu. Bir bölüğünün başında da hâlâ oportünist ya da ortacı yöneticiler duruyordu. Sınıf uzlaşmacılığı görüşlerini atamamış kararsız ve dengersiz ögeler yeni enternasyonalde salımlanabilir. Bu durumda ne yapmalıydı?

2. Kongre, 41 ülkenin parti ve örgütlerinden delegelerin katılımıyla temmuz 1920'de toplandı ve bu sorunu Lenin'i yoldan çözdü. Dünya komünist hareketinin önemli belgelerinden biri olan 21 maddelik "*Komünist Enternasyonal'e Giriş Koşulları*" kaleme alındı. (Bak: Anahtar) Komünist Partisi olmak isteyen tüm partiler için zorunlu, kesin koşullar öne sürüldü: Reformizmden, sosyal pasifizme ve ortacıktan kopmanın sadece lafta değil, pratikte (ve bu akımların temsilcilerinin lider konumlarından çıkarılmasıyla) gerçekleştirilmesi öngörüldü. (Komünist Enternasyonal'e giriş koşulları demek gerçekten komünist partisi olma koşulları demektir. Geçici, ortama göre değişen şeyler değil, evrensel ilkelerdir. Bu belgeyi hepimiz okumalı ve çevremizi anlamaya çalışırken akıldan tutmalıyız.)

2. Kongre, 1. Enternasyonal'in işleyiş biçimini benimseyen bir de tüzük kabul etti. Böylece, 2. Enternasyonal'in sonu yıkıma sonuçlanan federalizmi terkedildi ve 1. Enternasyonal'in güçlü, merkezi örgütlenmesine dönüldü. Tüzükte, "Komünist Enternasyonal tüm dünyanın tek bir komünist partisi olmalıdır" deniyordu.

Kongre'de Lenin'in yazdığı ulusa sorun ve sömürgeler sorunu üzerine tezler, uluslararası devrim süreci Sovyet Cumhuriyeti'yle kapitalist ülkeler işçi hareketini ve ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki "yakın bağlaşıklık" olarak kavramlaştırıldı.

2. Kongre, Komintern'in en yaratıcı, en etkin, en sürükleyici kongresi oldu. Komünizmin tüm sorunlarında ilkesel ve pratik temel tezi ortaya kondu. Parlamentoda sendikalarda ve fabrikalarda çalışma konusunda, tam sorununda, ulusal sorunda, sö-

mürgeler sorunu ve komünist partisinin rolü sorunu.

1921 temmuzunda Kızıl İşçi Sendikaları Enternasyonal'i kuruldu. Kızıl Sendikalar Enternasyonal'i, 1919'da Amsterdam'da oportünistler tarafından kurulan Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun reformizmine karşı işçilerin gerçek çıkarları için savaştı.

3. Kongre, kapitalist ülkelerde devrim dalgasının söndüğü, kapitalizmin yeniden saldırıya geçtiği bir ortamda, temmuz 1921'de toplandı. Yeni ortama uygun yeni görevler koydu.

Avrupa'da devrimin yenildiği, işçi hareketinin geri çekildiği bu dönemde yığınlarla bağları güçlü tutabilmek ciddi bir sorundu. İşçiler grevlerde, barikatlarda olsa durum daha başka türlü olur. Fakat belirli bir sessizliğin oturduğu dönemlerde yığınlara inebilmek hem de ilkeleri sulandırma-dan inebilmek gerçekten zordur. İşte bu nedenle 3. Kongre'nin ana belgisi, "yığınlara inmek" oldu. Bu arada bazı "sol" sekte ve serüvenci akımlarla da savaşmak gerekti. Örneğin Almanya'da "saldırı" teorisi, İtalya'da anti-parlamentoculuk, Fransa ve Britanya'da anarko-sendikalizm.

3. Kongre'nin dünya komünist hareketine yaptığı en önemli katkı, ilk kez "birleşik cephe" ya da yakın amaçlar için ortak eylem fikrini ortaya atmış olmasıdır.

4. Kongre, 1922 kasımında toplandı. 62 ülkeden delegasyonlar katıldı.

Bu kongre Lenin'in katıldığı son uluslararası forum oldu. Lenin, kongreye sunduğu raporda, dünya devriminin başarısının komünist partilerinin örgütlenme düzeyine bağlı olduğunu vurguladı. Her zamanki derin alaycılığıyla, Rus halkının çok geri olduğunu, daha yeni okuma yazma öğrendiğini, Batılı yoldaşların ise "çok daha yüksek şeylere" gereksinim duyduklarını, ama İtalya'da faşistlerin başarısının Batılı yoldaşlara devrimci örgütlenme konusunda henüz en basit şeyleri öğrenmeleri gerektiğini gösterdiğini söyledi. Bu sözlerin derin tarihsel anlamı daha sonra ortaya çıktı. Lenin'in ölmeden önce uluslararası işçi sınıfına yaptığı bu son uyarı, Batı'daki hareket için faşizmin nasıl bir denek taşı olduğunu önceden görebilen bu sözleri, gelen dönem niteliğini tümüyle aydınlattı.

1923 yılının gelindiğinde Batı ve Orta Avrupa'da kapitalist egemenlik yeniden iyice yerleşmişti. Sovyetler Birliği dışında devrimler yenilmiştir.

5. Kongre 1924'de toplandı. Kapitalizmin içine girdiği göreceli, dengeli gelişmeyi, bunun bazı ülkelerde sosyal demokrat ya da radikal burjuva hükümetler eliyle, bazı ülkelerde ise faşizm ve zorbalık yöntemleriyle uygulanışını inceledi.

1928'de toplanan 6. Kongre'de, bir önceki kongrenin saptadığı, kapitalizmin göreceli dengeli gelişme döneminin sonunun geldiği belirlendi. Ekonomik çelişkilerin ve krizlerin hızla yükseleceğini, bunun sonucunda büyük siyasal çatışmaların ve yeni bir dünya savaşının gelmekte olduğu söylendi. Ardından gelen yıllar, bu çözümlenmenin doğruluğunu kantladı.

Almanya'da Hitler'in iktidara el koymasından ve Nazi diktatörlüğü'nün tüm yönleriyle biçimlenmesinden sonra, 1933 yılında toplanan Komintern yürütme kurulu 13. Plenumu, çoğumuzun 7. Kongre'de Dimitrov'un sunduğu rapordan öğrendiğimiz, faşizmin tanımını yaptı: "Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurların

açık terörist diktatörlüğüdür" dedi.

7. Kongre, 1935 yılında toplandı. Faşizmin işçi sınıfına ve halklara karşı yürüttüğü kuduz saldırısı ezmede önemli rol oynadı. Faşizme karşı işçi sınıfını ve halkları birleştirebilmenin yolunu gösterdi.

1935 yılında toplanan 7. Kongre, Komünist Enternasyonal'in son kongresi oldu.

Komünist Enternasyonal'in Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yer alan devrimci kabaş dönemindeki genel kurmaylık rolünü yerine getirmesinden sonra dünya devrimci dalgası geriledi. Ve ulusal durumlarda ve partilerde çok değişik gelişmeler yer aldı. Bu nedenle haziran 1943'de Komünist Enternasyonal kapatıldı. Dünya komünist ve işçi hareketine ölçülmez katkılar sağlayan Komintern, "uluslararası işçi partisi" kapandı. Amerikan Komünist Partisi eski ulusal başkanı William Foster, bu olayı şu sözlerle anlatıyor:

"Dünyanın her tarafında komünistler Komintern'in dağıtılmasının gerekliliğini anladılar; bu yüzden karşı çıkan olmadı. Çok değerli uluslararası örgütlenme hakkının askıya alınmasını büyük savaşta kazanmak için, savaş sonrası dünyasında barışı korumak için yapılması gereken bir özveri olarak gördüler. Yine de çok sevdikleri uluslararası örgütlerinin, en iyi umut ve ülkülerinin taşıyıcısının dağıtılması büyük üzüntü yarattı" (William Z. Foster, *Üç Enternasyonalin Tarihi*, New York 1955, s.437).

Josef Vissarionoviç Stalin

Komintern'in kapatılmasından 10 yıl sonra 1953 martında Lenin'in yoldaşı SBKP Genel Sekreteri Stalin öldü. Soğuk savaşın en zorlu döneminde, çok güç uluslararası koşullar altında gelen bu ölüm dünya komünist hareketini derinden sarstı. Stalin yaşarken "keskin Stalinci" olan sağlıklı unsurlarla hareket geçti. O gün bu gündür Stalin üstüne tartışma dinmek bilmiyor.

Bugün bazı komünist partileri proletarya enternasyonalizmini, proletarya diktatörlüğünü, hatta Leninizm sözünü reddediyorlar. Programlarından çıkarıyorlar. Devrimi "barışçı" yola, onu da alacakları oy sayısına bağlıyorlar. İşte "Yuro-komünizm", işe "Stalin eleştirisi" ile başladı, uzun yıllar "Stalinizm"le "savaştı". Yuro-komünistlerin Stalin üstüne ciltlerle küfürüne ve yayınlaması rastlantı değildi. Amaçları "tarihçilik" değildi. O yayınlar onların bugünkü siyasal çizgilerinin tabanını hazırlıyordu. Ve de görüldü ki Stalin'de durmadılar. Oradan Lenin'e, Sovyet devrimine, Sovyet demokrasisine uzandılar.

Dünya komünist hareketinde 26 yıldır bir tartışma yürüyor. Komünist açık konuşmalı. Bizim tutumumuz nedir?

J.V. Stalin kimdir? İşçi-köylü karışımı bir ailenin çocuğu olan, Rusya devrimci işçi hareketine ilk yazılı ürünlerini 1901 yılında veren, Lenin'in ölümünden sonra şanlı SBKP'nin genel sekreterliği görevini ölümüne dek 31 yıl aralıksız sürdüren Stalin büyük bir Leninci önderdir. "Leninizm" devimini dünyaya yayan odur. Sovyetler Birliği'nde endüstrileşme, sosyalizm tam ve sonul zaferi onun döneminde gerçekleştirilmiştir. Anı döneminde Sovyetler Birliği geri bir tarım ülkesi durumundan dünyanın ikinci büyük endüstri merkezi du-

muna girmiştir. 22 milyon Sovyet insanı pahasına dünyanın geleceğini karartan faşizm canavarı onun doğru-dan başkumandanlığı altında ezilmiştir. İdeolojik alanda Troçkizm, Buharincilik, sosyal demokrat sınıf uzlaşmacılığı o dönemde yere çalınmıştır.

Tum bu olağanüstü başarılar Stalin'e parti içinde, Sovyet halkı ve dünya halkları arasında büyük saygı ve sevgi kazandırdı. "Belli bir aşamada bu prestij kişiyi putlaştırmaya dönmeğe başladı" (*Marksist-Leninist Felsefenin Temelleri*, İngilizce basım, Moskova 1974, s.571). Bunda tarihsel, ekonomik, toplumsal, sosyo-psikolojik nedenler en başta rol oynadı.

Josef Vissarionoviç Stalin

SBKP 20. Kongresi'nde ve özellikle 30 haziran 1956 tarihli Merkez Komitesi bildirisinde, bu kişiyi putlaştırma olgusuna yol açan nesnel ve öznel nedenler, ortaya çıkış biçimleri ve sonuçları bilimsel olarak incelendi. B.N. Ponamaryov'un başkanlığında hazırlanan *SBKP Tarihi*, bu incelemeyi şöyle özetlemiştir:

"Stalin'i putlaştırma belirli, somut tarihsel durumlarda ortaya çıktı. Emperyalist savaşta ve iş savaşta çökmiş, düşman kapitalist devletlerle çevrilmiş, sürekli bir dış saldırı tehlikesiyle karşı karşıya, göreceli olarak geri bir tarım ülkesi olan o günkü Sovyetler Birliği sosyalizm kuruculuğunda akıl almaz güçlüklerle karşılaşmıştır. Karmaşık iç ve dış koşullar çelik disiplin, yüksek düzeyde uyanıklık ve yönetimde katı merkeziyetçilik gerektiriyordu... O yıllarda Stalin partinin Merkez Komite Genel Sekreteri idi. Partinin ve devletin diğer yöneticileriyle birlikte Lenin'in verdiği görevleri yerine getirmek için aktif olarak savaştı.

"Onun yaptıkları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde büyük sosyalist değişimleri gerçekleştirmeğe bağlı idi. Önemli bir teorisyen ve örgütçü olarak Troçkistlere, sağ kanat oportünistlere ve burjuva ulusçularına karşı, kapitalist kuşatmanın hile-kârlarına karşı verilen savaşın başını çekti. Yalnızca Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde sosyalizmin utkusuna değil, aynı zamanda dünya komünist ve kurtuluş hareketine de büyük hizmetlerde bulundu.

"Kişiyi putlaştırmamın zararlı sonuçları oldu. Fakat sosyalizm düşmanlarının yaydığı yalanların tersine, Sovyet sisteminin tamamen demokratik ve halkçı karakterini değiştirmede. Partinin gü-

tüğü politika doğrudu ve halkın çıkarlarını dile getiriyordu.

"Partinin kişiyi putlaştırmaya eleştirisi esas olarak bu olgunun eleştirisi zararlı sonuçları yok etmeye ve böylece sosyalizmi güçlendirmeye yönelikti. Stalin'in ülkenin ve partinin hayatında oynadığı olumlu rolü süpürüp götürülen bir inkâr değildi" (*SBKP Tarihi*, İngilizce basım, Moskova 1974, s.571).

SBKP, Stalin'i işte böylesine açık yüreklilikle ve bilimsel bir yaklaşım ile değerlendirmiştir.

Ne var ki, ta o tarihlerden başlayarak ve günümüzde artan bir hızla oportünistler, Stalin'i "eleştirir" yolumdan Marksizm-Leninizm'in temel ilkelerine saldırıyorlar. Parti kavramına, Sovyet demokrasisi ve demokratik merkeziyetçiliğe karşı çıkıyorlar. Sovyet devriminin gerçekleşme biçimine' (yani açıklığı zora dayanan gerçek bir devrime) saldırıyorlar. Stalin'e "cani", "barbar", "anti-Leninci" gibi aşağılık biçimde dil u-zatmaları ise, ancak ve ancak revizyonistlerin, entellektüellerin proletarya diktatörlüğüne olan "nefret"lerini yansıtır. Kitaplarda iki sözcük olarak gördükleri bu kavramı yaşamda, o korkunç sınıf savaşımının içinde görünce "mideleri buluyor".

Bu ince baylar, bir yandan soyut demokrasi adına açık ya da örtülü biçimde proletarya diktatörlüğünü reddediyorlar. Ama öte yandan ahmak aldatan bir manevrayla dönüp proletar diktasını benimsermişcesine "Stalin'in yaptığı kişisel diktatörlük, oysa kişisel diktatörlükle proletarya diktatörlüğü bağdaşmaz" diyorlar. Böylesi fikirler ancak kafası burjuva liberalizmle yıkanmış yarım-aydın aslında kara cahil entellektüellere geçer. *Kişisel diktatörlük, proletarya diktatörlüğüyle bağdaşmaz.* Marksizm-Leninizm, işçi-parti-sınıf-toplum ilişkilerini çoktan aydınlatmıştır. Bakın Lenin ne diyor:

"Devrim hareketleri tarihinde tarihin reddedilmez deneyiminin gösterdiği gibi kişisel diktatörlük hemen hemen her zaman devrimci sınıfların diktatörlüğünün ifadesi, taşı, kanal olmuştur. ... Eğer anarşist değilsek kapitalizmden sosyalizme geçişte devletin, yani zor kullanımını, gerekliliğini kabul etmek zorundayız. Zor kullanmanın biçimini devrimci sınıfın gelişme derecesi belirler.

Bunun yanısıra, örneğin, uzun ve gerici savaşın mirası ve burjuvazi ve küçük burjuvazi tarafından ortaya konan direnç biçimleri gibi özel koşullar belirler. Bu nedenle, Sovyet demokrasisinin (yani sosyalist demokrasinin) uygulanması ile kişisel diktatörlük erkinin kullanılması arasında hiçbir şekilde ilkesel çelişki yoktur. Proletarya diktatörlüğüyle burjuva diktatörlüğü arasındaki fark ilkinin sömürücü azınlıklara sömürülen çoğunluğun çıkarlarını korumak için vermesi (darbe indirilmesi) ve yalnızca çalışan ve sömürülen yığınlar tarafından değil fakat bu yığınlar tarih yapıcı eyleme kaldıracak şekilde kurulmuş bulunan örgütler tarafından — ayrıca bireyler aracılığıyla uygulanmasıdır" (Lenin, c.27, s.267-268).

Evet, komünistlerin tutumu bu konuda da ilkeseldir. Yanışları eleştirir maskesi altında çarkı oportünizme çevirenlerle uyuşmaz.